

Rozhovor s PhDr. Vladimírem Václavíkem, Ph.D.

Jak jste se dostal k alternativním pedagogikám?

Možnost se mi naskytla až po roce 1989 při studijním pobytu v Německu. V dobách socialistického školství se v Čechách žádné alternativy nepřipouštěly a jejich likvidace byla u nás důsledná. Tehdy se učitelé museli zavázat, že budou děti vychovávat v duchu marxismu – leninismu a „železná opona“ i v přenosu informací fungovala spolehlivě. Setkání se svobodným světem bylo pro mě velmi podnětné. Měl jsem příležitost navštívit i waldorfské školy a seznámit se tam se způsobem výuky.

V čem vidíte přínos waldorfské pedagogiky pro předškolní výchovu?

Především v respektování požadavků vyslovených jejím zakladatelem Rudolfem Steinerem: „Dítě v úctě přijmout, v lásce vychovat, ve svobodě propustit“. První léta života člověka jsou pro jeho další vývoj velmi důležitá. Mateřská škola představuje začátek „vlastní cesty“ a je třeba rozvíjet důvěru dítěte ve své vlastní síly. Waldorfská pedagogika nesleduje urychlování intelektuálního rozvoje. Respektuje dětské potřeby vnímání, objevování a prožívání okolního světa. Při rozvoji smyslů bychom neměli mít na paměti jen jejich tradiční pětici. Už od dětství bychom se měli učit chápat smysl svého života. Vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je ve waldorfské mateřské škole velice promyšlený, aby vedl k žádoucím cílům. Za důležitý považuji i důraz na spolupráci s rodiči, kteří se vlastně stávají součástí výchovného působení.

V čem se podle Vás především liší waldorfská pedagogika od dalších alternativních pedagogik, rozšířených v ČR?

Alternativa je vlastně „jiná možnost“. Waldorfská pedagogika vychází z názorů Rudolfa Steinera, které formuloval již na počátku minulého století. Kladl důraz na rozvoj individuálních schopností každého dítěte, pěstování zdravého sebevědomí, výchovu svobodného člověka ve svobodném prostředí. Samozřejmě, výchova ke svobodě je spojena s rozvíjením smyslu pro zodpovědnost. Waldorfská škola podporuje touhu po vzdělání a tvořivost. Stejný důraz jako na tradiční předměty klade i na výuku základů řemesel a uměleckou tvorbu. Ve waldorfské mateřské škole se používají hračky a předměty z přírodních materiálů. Zdůrazňuje se pravidelný denní rytmus a řád věcí, který dětem nabízí jistotu v jinak chaotickém dění současného světa. Waldorfská škola má některé zvláštnosti – například výuka probíhá v ucelenějších blocích, kterým se říká „epochy“, to umožňuje větší zahloubání do problematiky dané oblasti učiva. Žáci si sami tvoří tzv. epochové sešity, kde si zpracují přehled probírané látky. Zvláštním předmětem výuky je eurytmie – pohybové umění k zušlechtnění těla i ducha. Jedná se o spojení slova, hudby a pohybu. Už z používané terminologie vyplývá odlišnost od tradiční výuky i od jiných alternativ, kterými je například pedagogika Marie Montessori nebo tzv. jenský nebo daltonský plán, což jsou didaktické koncepce rozšířené například v Nizozemsku.

V čem spatřujete příležitosti a v čem rizika waldorfu v prostředí českého školství?

Příznivci waldorfského školství se v našem vzdělávacím systému po roce 1989 úspěšně prosadili, i když je to stálo velké úsilí. Stávající legislativa vytváří natolik otevřené prostředí (jednotlivé školy si například zpracovávají vlastní školní vzdělávací program), že při dostatečném zájmu rodičů mohou vzniknout další waldorfské školy. V porovnání s vyspělými zeměmi je jedna waldorfská škola ve stotisícovém městě, jakým je například Hradec Králové, naprosto přirozená věc. Problém je v tom, že když společnost 40 let něco zásadně odmítala, bude změna postojů trvat přinejmenším stejně dlouho. Noví příznivci waldorfské pedagogiky musí být trpěliví a nesmí ve svém úsilí polevit.

Jak jsou alternativy přijímané mezi studenty pedagogické fakulty?

Mladí lidé mají samozřejmě zájem i o různé didaktické inovace, které vycházejí například z reformních pedagogických koncepcí. Studentky a studenti učitelství jsou však většinou obklopeni prostředím, kde jsou obvyklé tradiční způsoby vzdělávání. Toto prostředí, včetně praxí na školách, je nasměruje spíše k té tradici, kde se jede ve vyjetých kolejích a kde nehrozí žádné riziko. Protože postavit se proti zažitým názorům a chtít dělat věci jinak je do určité míry riskantní. Ale vývoj v našem školství ukázal, že před nedávnem odmítané názory jsou dnes již přijatelné. Mám na mysli kupříkladu tak zvané individuální vzdělávání (o vzdělávání se starají rodiče) – to je vlastně také alternativa. Pokud jde o zájemce o waldorfskou pedagogiku mezi studenty – situace se zlepší, až se ke studiu na pedagogické fakultě začnou hlásit i absolventi waldorfských škol.

Jaká je možnost uplatnění studentů alternativních směrů?

Dnes je u nás situace již částečně srovnatelná se stavem ve vyspělých zemích. Asociace škol věnujících se určité alternativě pečují o další vzdělávání zájemců o tuto alternativu. Například Asociace Waldorfských škol České republiky nabízí různé semináře i vzdělávací cykly. Uplatnění naleznou absolventi buď přímo v některé z waldorfských škol, nebo se mohou dobře uplatnit i v běžné škole. Zájemci o různé alternativy jsou tvořiví a vstřícní k různým inovacím a právě to se v mnohých školách dnes žádá. Pedagogická fakulta poskytuje všeobecný základ a pak si každý podle zájmu může hledat další cesty osobního rozvoje. To znamená zabývat se hlouběji určitou alternativou a v ní svoji specializaci uplatnit.

V zahraničí je praxe taková, že určitou specializaci (například waldorfskou pedagogiku) lze studovat i na univerzitě. Jsem přesvědčen, že k tomu u nás také postupně dojde.

Děkujeme za rozhovor